

→ 道 Dào

- 1) cesta; mluvit
- 2) metoda, způsob, jak jednat

Mencius:

Peng Meng se učil lučičtství u Yia, a když obsáhl celé Yiovo dao, pomyslel si, že v celém podnebesí je Yi jediným lučičtíkem, který je lepší než on sám. Proto Yia zabil.

Mencius řekl: „Byla to i Yiova vina.“

Gongming Yi namítl: „Zdálo by se, že ten v tom byl bez viny.“

Mencius řekl: „Jeho vina byla nepatrná, ale jak by mohl být úplně bez viny? [Kdysi] poslal vládce státu Zheng Zizhuo Ruzia, aby napadl stát Wei, a vládce státu Wei poslal Yu Gong zhi Sia, aby ho pronásledoval. Zizhuo Ruzi řekl: ‘Dnes se ozývá stará choroba, neudrím luk, [v nadcházejícím střetnutí] zemřu.’ Otázal se svého vozataje: ‘Kdo nás pronásleduje?’ Vozataj řekl: ‘Yu Gong zhi Si.’ Zizhuo Ruzi řekl: ‘Tak to nezemřu.’ Jeho vozataj se zeptal: ‘Yu Gong zhi Si je nejlepším lučičtíkem ve státě Wei. Proč tedy říkáte, že nezemřete?’ Zizhuo Ruzi odpověděl: ‘Yu Gong zhi Si se učil lučičtství u Yin Gong zhi Tuoa, který se zase učil lučičtství u mě. Yin Gong zhi Tuo je čestný muž a nepochybně si rovněž vybírá čestné přátele.’ Když Yu Gong zhi Si dorazil, řekl: ‘Proč se, pane, nechopíte luku?’ Zizhuo Ruzi řekl: ‘Trápí mě stará choroba a neudrím luk.’ Yu Gong zhi Si odpověděl: ‘Učil jsem se lučičtství u Yin Gong zhi Tuoa, který se zase učil u vás, pane. Nesnesu, abych dao svého mistra (夫子之道 fuzi zhi dao) obrátil proti němu samotnému. Jsem zde nicméně v záležitosti svého pána, a nemohu to nechat jen tak být.’ Vytáhl šípy, udeřil s nimi o kolo vozu a zbavil je tak hrotů. Nato vystřelil pár šípů a vrátil se zpět.

Zhuāngzǐ 19.2

Konfucius na cestě do Chu potkal v lesích hrbáče, který svou berličkou chytal cikády.

Konfucius pravil: „Jaká to obratnost! Jak to vůbec dokážeš?“

„Mám dao (有道 you dao). Pět šest měsíců jsem balancoval dvěma koulemi na špičce hole, dokud mi nepřestaly padat; pak jsem už zřídka něco minul. Potom jsem balancoval třemi koulemi tak dlouho, dokud mi nepřestaly padat; pak už jsem minul sotva jednu cikádu z deseti. Potom jsem balancoval pěti koulemi tak dlouho, dokud mi nepřestaly padat; a to už jsem cikády chytal jako bych je rukou sbíral. Postavil jsem své tělo vztyčené jako tesaný kmen; paže jsem podržel jako větve suchého stromu. A jakkoli velké je nebe a zem, jakkoli jsou početné deseti tisíce věcí, já vnímám jen a jen křídla cikád. Neobrátím se, neotočím hlavu, nevyměním deset tisíc věcí za jediné křídlo cikády. Co by se muselo stát, abych neuspěl?“

Konfucius se obrátil ke svým žákům se slovy: „Užívejte své vůle, aniž byste ji seabeměně mezi cokoli dělili, váš duch zůstane soustředěný; to je to, co nám tu říká tento hrbatý muž.“

-- zde je „metoda“ založena na specifické vnitřní kultivaci („soustředěnost ducha“), dovednost plyne z této vnitřní kvality

3) *dào* jako něco, co lze rozvinout (nebo co se „usídí“) uvnitř lidské osobnosti, nebo v čem lze „spočinout“

Guānzǐ, kap. Nèi yè:

Dào je tím, co naplňuje tělo, avšak lidé nejsou schopni je v sobě udržet; když odejde, nevrátí se, když přichází, nezůstane. [...] S dàoem se to má tak, že nemá stálé místo, ale v dobré mysli (xīn) se usadí. Když je mysl tichá a qì řádně spravovaná, dào v ní lze podržet.

Zhuāngzǐ 20.1:

Mistr Zhuang jednou procházel horami a tu uviděl veliký strom s mohutnými větvemi a bohatým lisovím. Zastavil se u něj dřevorubec, ale nevybral si jej. Mistr se zeptal na důvod. „Není k ničemu“, odpověděl dřevorubec a Mistr pravil: „Takže tento strom vlastně mohl naplnit svůj přirozený věk jen proto, že nemá žádnou hodnotu.“

Když vyšel z hor, ubytoval se v domě starého přítele. Ten, potěšený jeho návštěvou, poručil domácím chlapci zabít a uvařit husu. „Kterou z nich mám zabít“, poprosil chlapec, „jedna z nich zpívá, ta druhá nějak zpívat nemůže, kterou mám zabít?“ A hospodář řekl: „Zabij tu, která nezpívá.“

Nazítří se jeden z žáků zeptal mistra Zhuanga: „Naposled tam v horách mohl ten strom naplnit svůj přirozený věk jenom proto, že neměl žádnou hodnotu, tady zas hospodářova husa zemře právě proto, že jí určitá hodnota chybí. Mistře, čím místo byste zaujal?“

Mistr Zhuang se rozesmál: „Nejraději bych zůstal stát někde mezi hodnotou a nehodnotou. Zdálo by se, že nejlepší by bylo zůstat stát mezi hodnotou a nehodnotou, ale tak tomu není, protože ani tak se nevyhneš újmě. Pouze pro toho, kdo si sedlá dào a charismatickou sílu (dé 德) a na nich pluje a putuje, to neplatí. Nevelebený, nehaněný, jednou drak, jednou had, v proměnách s časem, neochotný cokoli činit pro cokoli, jednou nahoře, jednou dole, jedinou mírou všeho: harmonie. Pluje a putuje s otcem deseti tisíce věcí. Jak by mohl přijít k újmě, zachází-li s věcmi jako s věcmi, ale sám není věcí mezi věcmi? [...] Pamatujte si, mí žáci, vaším domovem je jen dào a dé.

4) *dào* jako kosmický zdroj, počátek všech věcí

Lǎozǐ 25:

Je věc, která se vytvořila z chaosu, zrodila se dříve než nebesa a země.

*Ó jak odlehlá, jak rozsáhlá,
stojí osamoceně a nemění se k lepšímu.
Pohybuje se v kruhu a nepolevuje,
dá se považovat za matku podnebesí.
Neznám její jméno,
z donucení jsem jí dal dospělé jméno *dào* a
z donucení pro ni vytvořil rodné jméno Veliké.*

-- *dào* je chápáno jako zdroj a matka všech věcí, je nepostižitelné slovy, nedostupné lidskému poznání

Laozi 37:

Dào je věčné a zůstává bez konání (wúwéi 無為/ 无为), a přece není nic, co by nebylo vykonáno. Kdyby je knížata a králové dovedli zachovávat, všechno tvorstvo by se samo od sebe utvářelo

Laozi 30

*Kdo pomocí správné cesty (*dào*) pomáhá vládci,
neznásilňuje podnebesí pomocí zbraní.*

[...]

*Vyniká v tom, že věci dotáhne do konce a to je vše.
neopovazuje se znásilňovat, aby něco uchvátil.*

*[Dotáhne věci do] konce, ale v žádném případě se nechlubí,
[dotáhne věci do] konce, ale v žádném případě se nechvástá,
[dotáhne věci do] konce, ale v žádném případě není namyšlený,
[dotáhne věci do] konce s tím, že nemá na vybranou,
[dotáhne věci do] konce, ale v žádném případě neznásilňuje.
Když jsou věci silné a robustní, jsou zchátralé; tomu se říká 'nebýt v souladu s *dào*'.*

*Kdo není v souladu s *dào*, brzy skončí.*

-- úkolem člověka / vládce je tedy modelovat vlastní jednání podle vzoru *dào*
5) *dào* jako společenský nebo kosmický řád

Mengzi 4A.7

Když je v podnebesí dao (天下有道 tiān xià yǒu dào), ti s malou charizmatickou silou (dé 德) slouží těm s velkou a ti s malou moudrostí slouží těm s velkou. Když v podnebesí není dào, malí slouží velkým a slabí slouží silným.

Laozi 18:

*Když byla velická správná cesta (dào) opuštěna,
objevily se [pojmy] lidskost (rén 仁) a smysl pro náležitě (yì 義/义).
Když se šestero příbuzenských vztahů dostalo do nesouladu,
objevily se [pojmy] synovská oddanost a rodičovská laskavost.
Když ve státech došlo k chaosu,
objevila se [představa] loajálních ministrů.*

→ 德 dé = charizmatická síla, ctnost

Lúnyü 2.1:

Mistr řekl: „Toho, kdo vládne charizmatickou silou (dé), lze přirovnat k Polárce – spočívá na jednom místě a všechny hvězdy se jí klaní.“

Mencius 1.A.6:

Na celém světě není ani jeden vládce lidí, který by neměl zálibu v zabíjení lidí. Pokud by byl takový, který by neměl zálibu v zabíjení lidí, lidé z celého světa by natahovali krky a zdaleka ho vyhlíželi. Pokud by to tak opravdu bylo, lidé by se kolem něj shromáždili jako voda, která se nezadržitelně valí dolů – kdo by to mohl zastavit?

1) laskavost, projevít laskavost:

Konfuciovy Hovory:

Kdosi řekl: Oplácet zášť laskavostí (dé), co si o tom myslíte?

Konfucius odpověděl: Jak pak ale oplácet laskavost? Oplácejte zášť přímostí a laskavost laskavostí.

2) zásluha:

Zhàn guó cè (Plány a intriky válčících států):

Pokud někdo nenávidí mě, nemohu si dovolit o tom nevědět. Pokud však já nenávidím někoho druhého, není možné dovolit, aby o tom věděl.

*Pokud mají druzí zásluhy vůči mně (有德於我 yǒu dé yú wǒ, **doslova: mají dé ve vztahu ke mně**), nemohu si dovolit na to zapomenout. Pokud však já mám zásluhy vůči druhým, je třeba se tvářit, jako bych o tom nevěděl.*

Hánfěizi:

Když byl v minulosti jinský princ Chong'er v exilu, projížděl státem Zheng. Pán z Zheng k němu byl nezdvořilý. Zhengský velmož Shu Zhan namítal: „Je to moudrý princ, zacházejte s ním, pane, pěkně, můžete si tak nastřádat zásluhy (dé).“ Vládce státu Zheng ho neposlechl. Su Zhan jej znovu kritizoval, pravě: „Když se k němu nechováte pěkně, bude lepší ho nechat zabít, aby z toho později nevzešla pohroma.“ Ani tentokrát jej pán z Zheng neuposlechl. Když se princ navrátil do státu Jin, sebral vojsko, zaútočil na Zheng a rozdrtil je, odňav mu osm opevněných měst.

3) charakteristický projev věci/bytosti navenek:

Lüshi chunqiu 16:

Shangský král je naprosto zpustlý a propadlý moci alkoholu (jiù dé 酒德).

4) charizmatická síla, přirozená autorita (odtud nepříliš šťastný překlad „ctnost“)

Zuǒzhuàn:

Ve státě Qí se objevila kometa a vládce státu Qí nechal provést vymítací obřad. Yànzǐ řekl: „To není k ničemu. [...] Cesta Nebes je nestranná a její projevy jsou konzistentní, nedají se ovlivnit – k čemu provádět vymítací obřad? Kromě toho fakt, že se na Nebi objevila hvězda-koště (huìxīng 彗星 = „kometa“) značí, že je třeba vymést špínu (huì 穢). Pokud, pane, nemáte žádnou „špinavou dé (huìdé 穢德)“, co by se mělo vymítat? Pokud ano, copak to lze napravit vymítacím obřadem? [...] Nedělejte, pane, nic proti pravé charizmatické síle (ctnosti?) dé a ostatní státy se k vám všechny připojí – proč byste se staral o kometu?

Zuōzhuàn:

Vévoda [z malého státu Yú 虞] řekl: „Moje oběti jsou hojné a čisté; božstva mě určitě podpoří.“ [Gong Zhiqi] odpověděl: „Slyšel jsem, že to není tak, že by duchové a božstva opravdu milovali lidi, [jejich jednání] se řídí pouze charizmatickou silou **dé** [lidí]. Proto se v *Zhouských dokumentech* říká: „Božská Nebesa jsou bez osobních citů, pomáhají pouze síle **dé**.“ A dále se tam říká: „Není to obětní proso, jež voní, voní pouze jasná **dé**.“ A také se tam říká: „Lid nenabízí malé oběti, ale je to síla **dé**, kterou [božstva] přijímají.“ Pokud je to takto, pak když vládce nemá **dé**, lid není v harmonii a božstva nepřijímají [jeho] oběti. To, na čem se zakládá [jednání] božstev, je pouze **dé**. Pokud stát Jin obsadí stát Yú a bude [nadále] s jasnou **dé** nabízet vonné oběti, což je božstva vyplivnou?”

Konfuciovy Hovory:

*Mistr řekl: Pokud někdo vládne pomocí **dé**, podobá se Polárce: zůstává na svém místě a všechny hvězdy se jí koří.*

5) v díle *Lǎozǐ* je *dé* někdy chápána jako příslušející *dào*, nikoliv člověku:

Laozi 51:

Dào je zrodila,

***dé** je vyživila,*

věci je zformovaly,

okolnosti je dotvořily.

*A tak mezi všemi věcmi není žádná, která by si nevážila *dào* a necenila si **dé**.*

Dào* je vážená a **dé je ceněná, to přece nikdo nenařídil, a je to tak běžně samo od sebe.*

*Proto [světci, moudří muži] v souladu s *dao* něco zrodili,*

*[pomocí] **dé** něco vypěstovali,*

vedli a vychovávali,

tišili a léčili,

krmili a přikrývali.

Vyráběli, ale nepřivlastňovali si,

vyvíjeli činnost, ale nebyli na tom závislí,

vedli, ale neovládali.

*Tomu říkám záhadná **dé**.*

Laozi 22:

*Obrovské charisma **dé** vypadá tak, že [dotyčný] následuje výlučně správnou cestou dào.*